

Zitierhinweis

Ryantová, Marie: review of: Eva Semotanová, Kladsko.
Historickogeografický lexikon, Praha: Historický ústav AV ČR, 2015,
in: Český časopis historický, 2016, 3, p. 833-835, DOI:
10.15463/rec.334779189

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Eva SEMOTANOVÁ a kol.

Kladsko. Historickogeografický lexikon

Praha–Kłodzko–Wrocław 2015, Historický ústav AV ČR (= Opera Instituti historici Pragae, řada/series A – Monographia 53), 316 s., ISBN 978-80-7286-240-5.

Kladsko, specifický region ve střední Evropě, nacházející se od konce druhé světové války na území Polska, příslušel v minulosti několika různým zemím, přičemž nejdelší dobu – od středověku (s výjimkou let 1278 až 1290) až do roku 1742 (resp. 1763) – byl součástí Českého království, poté Pruska a Německa. Právě historický vývoj, ale i přírodní podmínky přispěly k formování výjimečného společenského a kulturního charakteru této oblasti, která dnes tvoří Euroregion Glacensis, jež zahrnuje i české a polské příhraničí. Příslušnost k různým zemím pak vedla ke vzniku různých jazykových variant místních názvů lokalit (toponym), na které (a jejich potřebu převést je do současné podoby) narazí každý, kdo se tímto regionem zabývá. I na ně se zaměřil historickogeografický lexikon vydaný Historickým ústavem Akademie věd ČR ve spolupráci s polskými kolegy. Klade si za cíl přispět i k prohlubování soudobé kladské regionální identity, kladského kulturního dědictví a v souvislosti s Euroregionem Glacensis i regionální identity evropské. Inspirací se mu stal svazek z německé lexikografické řady *Handbuch der historischen Stätten*, věnovaný Čechům a Moravě.¹

Kniha se skládá ze dvou základních oddílů – úvodních textových pasáží (s. 5–67) a vlastní lexikografické části s přílohami (s. 69–276). Základní informaci o historickém místopisu Kladska a bádání o něm a zejména o historických pramenech k němu podává Eva Semotanová (s. 9–28), která postupně představuje důležité prameny úřední (Berní rulu z let 1653–1654 a Pruský pozemkový katastr z roku 1865) a vyprávěcí (počínaje Kosmovou kronikou po konec 18. až počátek 19. století), dále osobní zápisy, paměti, vzpomínky nebo korespondenci, turistické průvodce, prameny kartografické (od 16. po 20. století) i ikonografické.

Identitou Kladska v historickogeografickém přehledu se zabývají Petr Osoba, Pavel Chromý a Zdeněk Kučera (s. 29–47), a to na základě teorie finského geografa Anssi Paasiho o tzv. procesu institucionalizace regionu, jehož vyjádřením je i silná regionální identita spojená s určitou autonomií. Postupně tak autoři seznamují s přírodními podmínkami, počátky osídlení a formování regionu, vznikem Kladského hrabství a jeho příslušností k Českému království, stejně jako s pruským a německým obdobím kladských dějin a konečně s připojením k poválečnému Polsku. Opomenuty nejsou ani symboly Kladska, mezi něž je začleněn především název a znak, ale i výrazné krajinné dominanty (Hejšovina, Králícký Sněžník) a významná místa či památky (Vamberžice, tvrz ve městě Kladsko, aj.), stejně jako tzv. „Kladská růže“ – rostlina upolín evropský. Zejména v souvislosti s Euroregionem Glacensis jsou zmíněny také kladské regionální instituce, ochrana přírody a kulturních památek, muzea, sdružení a periodika.

Třetí text od Jaroslava Malického přibližuje proměnlivé osudy kladských zeměpisných jmen, především místních (s. 49–67), v nichž se odráží vývoj regionu, ale i další vlivy (nářečí, prostředí, styl a tematika, míra ustálenosti a kodifikace, apod.). Přesvědčivě je přítom

1 Joachim BAHLCKE – Winfried EBERHARD – Miloslav POLÍVKA (edd.), *Handbuch der historischen Stätten*, Stuttgart 1998; TITÍŽ (edd.), *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2001.

doloženo působení nacionálních a politických vlivů a podřízení výsledků historického bádání potřebám národního společenství zejména v době po první světové válce, kdy byly názvoslovné argumenty používány k podpoře teorie o vnitřní německé kolonizaci či o polském osídlení, ale současně i pro posílení českých nároků na kladské území. Po druhé světové válce byla naopak vytvářena polská jména, která rekonstruovala originální podobu jmen českého původu, nebo zcela nahrazovala jména původu německého, aniž by vždy uchovávala kontinuitu z dřívější doby, jen část zachovala formální prvky německých pojmenování. Nová doba s novým osídlením přinášela i novou identitu regionu, kterou měla potvrdit právě nová jména.

Nejrozsáhlejší část knihy pochopitelně zaujímá lexikografická část, která obsahuje 246 samostatných hesel z celého regionu Kladska v jeho historickém rozsahu, tj. lokality nacházející se dnes na území Polské a České republiky. Kromě obcí a vsí (resp. v Polsku gmin a sołectew) či měst byly zařazeny i jejich místní části a také historicky významná místa jako hrady a zříceniny a dále významné fyzickogeografické lokality, tj. řeky, pohoří a jejich vrcholy, a nejvýznamnější chráněné oblasti. Hesla jsou rozdělena do dvou částí – pro polské (powiat kłodzki, s. 77–219) a české (Broumovský výběžek a jeho zázemí, s. 221–245) území. Jejich autory jsou Tomáš Burda a Jiří Martínek, kteří také připojili stručné úvodní poznámky a vysvětlení struktury hesel (s. 69–70). Každé z nich obsahuje jazykové varianty názvu (polský, český a německý, případně i latinský – u lokalit na území ČR je předržena čeština) a informaci o správním začlenění lokality, zeměpisné souřadnice (tj. zeměpisnou šířku a délku – GPS), nadmořskou výšku a popis polohy, stručné dějiny lokality a případně údaje o významných osobnostech s ní spojených, nakonec také základní informace o ekonomice a památkách a kultuře; alespoň u některých hesel je připojena i základní literatura.

Do knihy byly zařazeny také tabelární přehledy změn počtu obyvatel pro vybraných dvacet lokalit z polské a deset z české části Kladska (s. 247–251), zpracované Tomášem Burdou, Jiřím Martínkem a Evou Semotanovou na základě internetových zdrojů (mj. ze sčítání lidu); vyplývají z nich především koncentrační procesy obyvatel spojené s vyliďňováním menších sídel. Velmi cennou součástí knihy představuje seznam zeměpisných jmen (s. 253–276), sestavený Evou Semotanovou, a to abecedně v pořadí polsko-česko-německém, česko-polsko-německém a německo-polsko-českém, vždy odděleně pro část polskou (powiat kłodzki) a českou (Broumovský výběžek). Tyto seznamy, aktualizované na základě nejnovějších zdrojů (zejm. nevydané práce z roku 2014 *Nazwy miejscowości ziemi Kłodzkiej, Obszar obecnego Powiatu Kłodzkiego*, zpracované Joannou Jaremczyk a revidované Stanisławou Sochackou, Tadeuszem Biedou a Ryszardem Gładkiewiczem) představují neocenitelnou pomůcku pro každého, kdo bude postaven před úkol převést někdejší názvy na dnešní podobu, a to zejména v případě německých jmen, resp. českých pro polskou a polských pro českou část, tedy názvů, podle nichž nejsou řazena hesla v lexikografické části knihy. Antikvovat tak bylo možno dosud využívanou poválečnou práci Stanisława Rosponda,² z níž vycházejí i rejstříky v edici kladské Berní ruly.³

2 Stanisława ROSPOND, *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej: według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowych pod przewodnictwem Stanisława Skorowskiego*. Cz. 1: Polsko-niemiecka. Cz. 2: Niemiecko-polska. Uzupełnienia, Wrocław 1951

3 *Berní rula 34 – Kladsko*, ed. Marie RYANTOVÁ, Praha 2007.

V knize nechybí seznam použitých pramenů a literatury jak k úvodním kapitolám, tak k lexikografické části (s. 277–292), seznam zkratk a seznam vyobrazení (s. 293–296), vypracované Evou Semotanovou, přičemž zejména reprodukce kartografických a ikonografických pramenů představují vítané doplnění textu. Nezbytností vzhledem k tématu jsou také resumé v anglické, polské a německé verzi (s. 299–311).

Kniha *Kladsko. Historiografický lexikon* spojuje výsledky výzkumu historiografického, historicko-geografického i regionálně-geografického, a plní tak hned několik rolí: vedle historiků, zabývajících se regionem Kladska či jeho částí v minulosti, a geografů, sledujících tuto oblast v současnosti, může být užitečná i pro další zájemce ryze z hlediska cestovního ruchu nebo turistiky a poskytovat řadu dalších údajů. Pro identifikaci kladských toponym pak představuje dosud nejaktuálnější a nepřesnější zdroj.

Marie Ryantová

Historický atlas měst České republiky, svazek č. 27 – Sušice

Vědecký redaktor Robert ŠIMŮNEK. Autorský kolektiv:

Jan Lhoták, Martin Pták, Eva Semotanová, Robert Šimůnek.

Praha, Historický ústav AV ČR 2014, 20 + XV s. textu, 41 mapových listů,

ISBN 978-80-7286-229-0.

Od období let 1995–1997, kdy vyšly první svazky Historického atlasu měst České republiky (dále HAM ČR), věnované Litoměřicím, Pardubicím, Českým Budějovicím a Děčínu,¹ se tyto atlasy podařilo vydat do svazku pro město Sušici úctyhodný počet dvaceti sedmi českých a moravských měst.² Většina svazků HAM ČR (s výjimkou Chrudimi, Chomutova, Prahy – Královských Vinohrad a Kadaně) se dočkala i anotací, zpráv a recenzí na stránkách odborných sborníků a periodik.³

Vznik historických atlasů evropských měst iniciovala Mezinárodní komise pro dějiny měst. Jejich účelem je obohatit srovnávací studium dějin měst a shromáždit materiál pro hlubší poznání urbanizačního procesu v Evropě. Atlasy mají jednotnou základní koncepci, vypracovanou v letech 1967–1968. V každém z nich by měly být publikovány minimálně tři plány daného města (z předindustriálního období počátku 19. století; z konce 19. století a ze současnosti), které mohou být doplněny dalšími obrazovými a mapovými materiály. V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století začaly svazky historických atlasů měst vycházet ve Velké Británii, Německu, Rakousku, Nizozemsku, Dánsku, Finsku, Francii,

1 Jejich soubornou recenzi s cennými postřehy uveřejnil František HOFFMANN, *Nad prvními svazky Historického atlasu měst České republiky*, Časopis Matice moravské 117, 1998, s. 477–486.

2 Společné úvody ke svazkům historického atlasu č. 1–5, 5–10, 11–20 a 21–25 jsou přístupné na webové stránce <http://www.hiu.cas.cz/cs/mapova-sbirka/historicky-atlas-mest-cr/charakteristika.ep/> (citováno 7. 3. 2015). Dále srov. Eva SEMOTANOVÁ, *Historický atlas měst České republiky 1994–2012. Výsledky, zkušenosti, perspektivy*, Historická geografie 36/1, Praha 2010, s. 150–155.

3 Údaje o těchto recenzích jsou připojeny k citacím jednotlivých svazků v bibliografické databázi Historického ústavu Akademie věd České republiky v. v. i. (<http://biblio.hiu.cas.cz/>).

